

Publicaties

Door Roy Kleukers, met medewerking van Berend Aukema (BA), John Smit (JS), Menno Reemer (MR) en Vincent Kalkman (VK).

EIS-publicaties

Anonymus 2005. Waarnemingenverslag ongewervelden 2005. – EIS-Nederland, De Vlinderstichting en NVL, 78 p. Gratis op te vragen bij info@vlinderstichting.nl.

Het waarnemingenverslag ongewervelden is met name voor bedoeld om de waarnemers van de populairdere groepen (libellen, dagvlinders en sprinkhanen) regelmatig voortgang van het verspreidingsonderzoek te laten zien. Waar mogelijk worden ook andere groepen en soorten onder de aandacht gebracht. Zo zijn er in dit nummer artikelen opgenomen over de watergaasvlieg *Osmylus fulvicephalus*, grote gerande oeverspin *Dolomedes plantarius*, lentevuurspin *Eresus sandaliatus* en het vliegend hert *Lucanus cervus*.

Boesveld, A. 2005. Inventarisatie van de landslakken van Noord-Brabant. – EIS-Nederland, Leiden. 104 p. [EIS2005-02] Het rapport is op de website van EIS in pdf-vorm te downloaden (zie EIS-publicaties en Rapporten).

De slakkenfauna van Noord-Brabant is traditioneel slecht onderzocht. De auteur heeft op 272 plekken handvangsten gedaan en op 251 plekken strooiselmonsters genomen. In totaal werden meer dan 50.000 slakken verzameld, verdeeld over 70 soorten. Een deel van de soorten moet nog nader (anatomisch) onderzocht worden. De resultaten worden in kaartvorm gepubliceerd. Met dit onderzoek is de landslakkenfauna van Noord-Brabant meteen de best bekende van Nederland. Het onderzoek werd ondersteund door de provincie Noord-Brabant. Een artikel op basis van deze resultaten zal verschijnen in Nederlandse Faunistische Mededelingen nummer 24.

Bouwman, J. & V.J. Kalkman. Eindrapportage inhaalslag libellen. – De Vlinderstichting & EIS-Nederland, Wageningen & Leiden. [EIS2005-08]

Cuppen, J.G.M. 2005. De gestreepte waterroofkever *Graphoderus bilineatus* in Zuid-Holland. – EIS-Nederland, Leiden. 27 p. [EIS2005-01]

Een onderzoek naar *Graphoderus bilineatus* in opdracht van de provincie Zuid-Holland. De soort werd alleen nog in de Nieuwkoopse plassen aangetroffen. Een grove schatting komt uit op zo'n 3000 exemplaren.

Cuppen, J.G.M. & B. Koes 2005. De gestreepte waterroofkever *Graphoderus bilineatus* in Nederland: een eerste inhaalslag. – EIS-Nederland, Leiden. 61 p. [EIS2005-11]

Een uitgebreid onderzoek naar de huidige verspreiding, bemonsteringsmethode en biotoop van de gestreepte waterroofkever, in het kader van de Inhaalslag Habitatrichtlijnsoorten. In samenwerking met SOVON werd een kan-senkaart opgesteld, op basis van informatie over biotoop op de bestaande vindplaatsen. Door middel van DNA-analyse wer-

den de larven van de drie *Graphoderus*-soorten getypeerd. Op basis van de resultaten werden morfologische verschillen bepaald. In Nederlandse Faunistische Mededelingen zal een artikel worden gepubliceerd.

Kleukers, R. & R. Krekels 2004. Veldgids sprinkhanen en krekels. – KNNV-Uitgeverij, Utrecht. 191 p. Prijs: 24,95 euro.

Het eerste dat opvalt bij het openslaan van het boekje met cd zijn de prachtige foto's. Per soort zijn meestal zowel het mannetje als het vrouwtje afgebeeld, vaak aangevuld met detailopnamen. De foto's zorgen ervoor dat je met plaatjes kijken alleen al een heel eind komt met de determinatie. Als extra hulpmiddel zijn daarnaast eenvoudige determinatiesleutels opgenomen. Deze hebben niet de traditionele opbouw van coupletten met twee keuzemogelijkheden, maar zijn meer visueel opgezet en hebben een soort 'boomstructuur'. In de soortbesprekingen worden aanvullende kenmerken genoemd en worden soorten besproken waarmee verwarring op kan treden.

Per soort worden enkele algemene aspecten besproken, met een kaartje van de Noordwest-Europese verspreiding, diagrammen met de activiteitenperiode, geluid en zeldzaamheid. Omdat de veldgids ook soorten behandelt die juist buiten onze landsgrenzen voorkomen, moesten enkele nieuwe Nederlandse namen verzonnen worden. Dit zijn leuke namen geworden: de 'brommer' (*Stenobothrus nigromaculatus*) en het 'Duits propje' (*Isophya kraussii*).

Deze nieuwe veldgids is een fraaie en nuttige toevoeging aan de Nederlandse sprinkhanenliteratuur. Het boekje zal een breder publiek weten te bereiken dan de eerder verschenen, wat 'saaier', boeken en tabellen. De nieuwe 'Kleukers & Krekels' zal veel mensen enthousiast maken voor de sprinkhanenstudie. [MR]

Peeters, T.M.J., C. van Achterberg, W.R.B. Heitmans, W.F. Klein, V. Lefeber, A.J. van Loon, A.A. Mabelis, H. Nieuwenhuijsen, M. Reemer, J. de Rond, J. Smit & H.H.W. Velthuis 2005. De wespen en mieren van Nederland (Hymenoptera: Aculeata). Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij, EIS-Nederland, Leiden. 507 p. Prijs: 64,95 euro.

Deel 6 in de serie Nederlandse Fauna. Zie de bespreking in nieuwsbrief 40.

Reemer, M. & P.H. van Hoof 2005. Beschermingsplan zadel-sprinkhaan en kleine wrattenbijter in Gelderland. –

EIS-Nederland & Natuurbalans, Leiden & Nijmegen. 65 p. [EIS2005-05]

In Gelderland komt een groot deel van de Noordwest-Europese populaties van de zadelsprinkhaan en kleine wrattenbijter voor. Binnen dit onderzoek, in opdracht van de provincie Gelderland, werd de status van de populaties bepaald. De zadelsprinkhaan werd nog maar op 10 van de 16 bekende vindplaatsen (sinds 1980) terug gevonden. Voor de resterende plekken werden gedetailleerde maatregelen geformuleerd. De kleine wrattenbijter komt in een grote stabiele populatie voor op het militair oefenterrein de Oldebroekse Heide. Bij ongewijzigd terreingebruik door het ministerie van Defensie zal deze populatie geen gevaar lopen.

Reemer, M. 2005. *Saproxylic hoverflies benefit by modern forest management (Diptera: Syrphidae)*. – *Journal of Insect Conservation* 9: 49-59.

Beschrijving van de recente veranderingen in zweefvliegenfauna van de Nederlandse bossen. Op basis van een analyse van het landelijke zweefvliegenbestand wordt aannemelijk gemaakt dat soorten die van dood hout afhankelijk zijn daadwerkelijk vooruit gaan. De belangrijkste reden is waarschijnlijk het veranderde bosbeheer.

Reemer, M., F. Kok, R.H. de Bruyne, V.J. Kalkman & H. Turin 2005. *Suitability of different groups of terrestrial invertebrates for assessment of heterogeneity of terrestrial parts of lowland floodplains*. – *Arch. Hydrobiol. Suppl.* 155/1-4: 289-303 (*Large Rivers* 15, no. 1-4).

Samenvatting van een tweejarig EIS-onderzoek in de uiterwaarden van de Waal bij Zaltbommel. Aculeaten, bijen en loopkevers blijken het meest geschikt om veranderingen in het rivierengebied te beoordelen.

Reemer, M., R.F.M. Krekels & P.H. van Hoof 2005. *Hoe de zadelsprinkhaan in het zadel te houden?* – *De Levende Natuur* 106: 234-237.

Smit, J.T. 2005. *Inhaalslag verspreidingsonderzoek vliegend hert*. – *EIS-Nederland, Leiden. 21 p. [EIS2004-22]*

Een groot publiciteitsoffensief in het kader van de Inhaalslag Habitatrichtlijnsoorten van LNV leverde 341 waarnemingen van het vliegend hert op. Het bleek noodzakelijk om de waarnemingen zeer kritisch te beschouwen. Ook enkele andere keversoorten, als klein vliegend hert, meikevers en zelfs spinende watertorren, werden voor het vliegend hert aangezien. De mooiste vergissing betrof echter de melding van een Amerikaanse rode rivierkreeft als vliegend hert. De kennis over het vliegend hert is door dit project sterk verbeterd.

Smit, J.T. 2005. *Vliegend hert in het Rijk van Nijmegen*. – *EIS-Nederland, Leiden. 19 p. [EIS2005-10]*

Verslag van een onderzoek naar het vliegend hert in het Rijk van Nijmegen, in het kader van de Inhaalslag Habitatrichtlijnsoorten van LNV. Door middel van oproepen in de media werden vele nieuwe waarnemingen verzameld en het beeld van de soort werd aanzienlijk aangescherpt. Een Nederlands-Duitse workshop heeft alle betrokkenen bij elkaar gebracht en het draagvlak voor bescherming van deze bijzondere kever vergroot.

Smit, J.T. 2005. *Nederlands meest imposante en beschermde insect: het vliegend hert*. – *Argus* 2005(2): 21-23.

Smit, J.T. & P. Hendriks 2005. *Broedstoven voor vliegende herten*. – *Natura* 2005(2): 44-46.

Smit, J.T., R. Krekels, & L.S.G.M. Verheggen 2005. *Bescherming van het vliegend hert in Limburg*. – *Natuurhistorisch Maandblad* 94: 117-120.

Overige publicaties Nederland

Anonymus 2005. *Inventarisatie van de Plantage Willem III in 2004*. – *KNNV-afdeling Wageningen eo., Bennekom. 38 p.*

Beenen, R., J. Winkelman & F. van Nunen 2005. *Aantekeningen over Chrysomelidae (Coleoptera) in Nederland 7*. – *Entomologische Berichten* 65: 128-131.

Boer, P. 2005. *De breedschubmier Lasius (Chthonolasius) sabularum en de steppemier L. (C.) distinguendus (Hymenoptera: Formicidae) in Nederland*. – *Entomologische Berichten* 65: 8-13.

Boer, P. & J. Noordijk 2005. *Myrmica schenckioides nov. spec., a new socially parasitic ant species (Hymenoptera, Formicidae)*. – *Entomologische Berichten* 65: 120-123.

Boer, E.P. de & E. van Hijum 2005. *Libellen in Friesland, voorlopige verspreidingsatlas 1995-2004*. – *Friese libellenwerkgroep 'De hynstebiter', Warns. 100 p. Te bestellen door 12 euro over te maken op postbankrekening 2865873 t.n.v. E. van Hijum - Hynstebiter te Warns, o.v.v. Libellenatlas.*

Boesveld, A., W.J.M. Maassen & E. Gittenberger 2005. *Twee echte Balea's in Nederland (Gastropoda, Pumonata, Clausiliidae)*. – *Basteria* 69: 13-19.

Tijdens veldwerk aan de landslakken van Zuid-Holland werd in 2004 *Balea heydeni* voor het eerst in Nederland gevonden. Door aanvullend veldwerk en onderzoek van collectiemateriaal bleek dat deze soort niet zeldzaam voorkomt in delen van de Nederlandse kuststreek en tot nu toe altijd verward was met de algemenere *B. perversa*.

[VK]

Bos, F.G., B. Aukema & T. Heijerman 2005. *De wantsen van de Bemelerberg*. – *Natuurhistorisch Maandblad* 94: 7-9.

Botosaneanu, L. 2005. *Interesting Trichoptera from the Netherlands in the collection of the Zoological Museum Amsterdam*. – *Entomologische Berichten* 65: 17-20.

Boumans, L. 2005. *Zabrachia minutissima alsnog in Nederland gevonden (Diptera: Stratiomyidae)*. – *Entomologische Berichten* 65: 132-134.

Brugmans, B., R. Franken, J. Beijer & E. Peeters 2005. *Haften weer terug in de Grensmaas?* – *Natuurhistorisch Maandblad* 94: 78-82.

Buggenum, H.J.M., J. Hannen, J.T. Hermans, H.W.G. Heijligers, B. van Noorden & G. Verschoor 2005. *Fauna en verdrogingsherstel in Limburg*. – *Natuurhistorisch Maandblad* 94: 248-252.

- Cuppen, J.G.M. & B. Drost (red.) 2005. *Entomofauna van Texel, verslag van de 159e zomerbijeenkomst te Den Hoorn*. – *Entomologische Berichten* 65: 70-89.
- Geraeds, R.P.G. & V.A. van Schaik 2005. *Ecologische aspecten van de levenswijze van de gaffellibel langs de Roer*. – *Natuurhistorisch Maandblad* 94: 1-6.
- Ellis, W.N. & S.A. Ulenberg 2005. *Casates quadripedes, een galmijt (niet meer zo) nieuw voor Nederland*. – *Entomologische Berichten* 65: 52-55.
- Geraeds, R.P.G. & V.A. van Schaik 2005. *Vondst van een larvenhuidje van de gewone bronlibel langs de Roer*. – *Natuurhistorisch Maandblad* 94: 274-275.
- Gijzen, T. van 2005. *Waarnemingen van Carabus ulrichii en Ophonus diffinis (Coleoptera: Carabidae) in Nederland*. – *Entomologische Berichten* 65: 56-58.
- Goffau, L.J.W. de & W. Nijveldt 2005. *Contarinia fagi (Diptera: Cecidomyiidae) nieuw voor Nederland*. – *Entomologische Berichten* 65: 21-22.
- Hermans, J.T., R.W. Akkermans, F. Mertens, J. van der Weele & H.W.G. Heijligers 2004. *Werkatlas libellen in Limburg, Inventarisatiegegevens 1977-2003*. – *Stichting Natuurpublicaties Limburg, Roermond*. 60 p. Te bestellen door 25,50 euro (leden NHGL 20,50 euro) over te maken op postbankrekening 429851 van het Publicatiebureau Natuurhistorisch Genootschap te Melick onder vermelding van 'werkatlas libellen'.
- Higler, B. 2005. *De Nederlandse kokerjufferlarven*. – KNNV Uitgeverij, Utrecht. 159 p. Prijs: 29,95 euro.
- In dit boek wordt voor het eerst een Nederlandstalige tabel gegeven tot de larven van de ruim 150 Nederlandse soorten kokerjuffers. De tabel is ruim geïllustreerd met duidelijke tekeningen. Behalve een tabel bevat het boek een inleiding met informatie over biologie, ecologie en het verzamelen en bewerken van materiaal. Per soort wordt het voorkomen in Nederland, biotoop en levenswijze besproken. Helaas is door de uitgever besloten om geen verspreidingskaarten en vliegtijd diagrammen op te nemen waardoor het boek minder compleet is dan had gekund. Eveneens is het ontbreken van een complete checklist van de Nederlandse soorten jammer. Ondanks deze minpunten is het een erg nuttig boek en zal het ongetwijfeld leiden tot een opleving van de studie van de Nederlandse kokerjuffers.
- [VK]
- Huisman, K.J., J.C. Koster, E.J. van Nieukerken & S.A. Ulenberg 2005. *Microlepidoptera in Nederland in 2003*. – *Entomologische Berichten* 65: 30-42.
- Kerkhof, W. 2005. *Sprinkhanen in de Amsterdamse waterleidingduinen, een inventarisatie in de periode 2002-2004*. – *Waterleidingbedrijf Amsterdam*. 43 p.
- Een samenvatting van een onderzoek naar de sprinkhanenfauna van dit bekende duingebied. Het rapport biedt verspreidingskaarten van alle soorten en kan ook als handleiding voor het inventariseren gebruikt worden. Met aandacht voor de invloed van verschillende beheermaatregelen op de sprinkhanenfauna.
- Koning, M. & H.J. Koning van Vuuren 2004. *Loopkevers en overige bodemfauna, fauna van helmpollen in de v. Limburg Stirumvallei en de duingraslanden in het infiltratiegebied*. – *Gemeente Amsterdam Waterleidingbedrijf, Amsterdam*. 49 p.
- Kraker, C. de & P.J.T. Derks 2005. *Verslag Hompelvoet / Markenje, Kleine Stampersplaat 2004*. – *Ecologisch Adviesbureau Sandvicencis, Burgh-Haamstede*. 51 p.
- Krekels, R.F.M. & P.H. van Hoof 2005. *De wrattenbijter op de Veluwe 2004, nimfen en adulten*. – *Bureau Natuurbalans & EIS-Nederland, Nijmegen & Leiden*. 20 p.
- Kurstjens, G., P. Calle & B. Peters 2005. *Verrassend herstel van insectenrijkdom in de Gelderse Poort*. – *De Levende Natuur* 106: 260-267.
- Libellenwerkgroep Overijssel 2005. *Libellen in Overijssel, voorlopige verspreidingskaarten (1995-2003)*. – *Libellenwerkgroep Overijssel, Zwolle*. 74 p. Te bestellen door 9 euro over te maken op postbankrekening 3420141, ten name van Libellenwerkgroep Overijssel (LWGO).
- Manger, R. & G. Abbingh 2004. *Libellen in Drenthe, verspreidingsatlas 1995-2004*. – *Libellenwerkgroep Drenthe, Assen*. 122 p. Te bestellen door 9 euro over te maken op postbankrekening 9697486 t.n.v. Libellenwerkgroep Drenthe, Assen onder vermelding 'werkatlas'.
- Noordijk, J., R. Vermeulen & T. Heijerman 2005. *Loopkevers in veranderende Veluwebermen*. – *De Levende Natuur* 106: 255-258.
- Oosterbroek, P., H. de Jong & L. Sijstermans 2005. *De Europese families van muggen en vliegen (Diptera)*. – *KNNV-Uitgeverij, Utrecht*. 205 p. Prijs: 29,95 euro.
- Sinds het verschijnen van de checklist van de Nederlandse Diptera (Beuk 2002) weten we dat er zo'n 5000 soorten tweevleugeligen in Nederland rondvliegen. Dat is ongeveer 11% van de Nederlandse biodiversiteit. Met zo'n enorm aantal soorten is het belangrijk om over een goed determinatiewerk tot de families te beschikken. Dit determinatiewerk is er nu: 'De Europese families van muggen en vliegen'. Het betreft een sterk verbeterde versie van de in 1981 verschenen uitgave. Het boek bestaat uit twee hoofdonderdelen: een determinatietabel tot de 129 families en een alfabetisch gerangschikte serie familiebeschrijvingen. De determinatietabel is met maar liefst 579 heldere figuren rijk geïllustreerd. Vrijwel elk couplet in de tabel bevat figuurverwijzingen, wat de interpretatie van de beschreven kenmerken een stuk eenvoudiger maakt. De auteurs hebben geprobeerd om beruchte kenmerken, die in Diptera-tabellen traditioneel voor problemen zorgen, zo veel

list). Het kopje *Kenmerken* geeft een beknopte omschrijving van het uiterlijk en enkele diagnostische kenmerken. De tekst onder *Biologie* zorgt ervoor dat het boek ook leuk is om gewoon een beetje door te bladeren en hier en daar wat te lezen. De familiebeschrijving besluit met een opsomming van de belangrijkste determinatieliteratuur.

Het boek laat zien hoe verbazingwekkend divers de Diptera zijn. Zweefvliegen, dazen en langpootmuggen kennen we allemaal wel, maar wie weet hoe Coelopidae, Diadocidiidae en Keroplatidae er uitzien? En wie wist dat er in Europa een vertegenwoordiger voorkomt van de Diopsidae, die 'tropische' vliegen met ogen op steeltjes? Dergelijke kennis is op een prettige, overzichtelijke manier in het boek samengebracht.

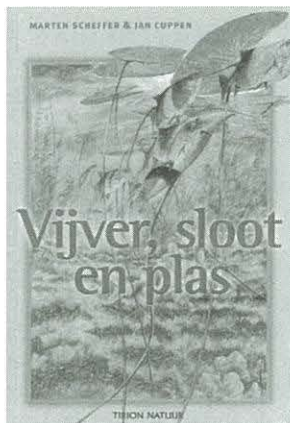
Voor wie kleine vliegjes en mugjes maar moeilijk vindt staat er in de inleiding een bemoedigende zin: 'Het determineren van vliegen en muggen wordt over het algemeen als lastig ervaren, maar is dat eigenlijk alleen maar in het begin'. En de auteurs hebben er alles aan gedaan om het zo makkelijk mogelijk te maken. Als het zelfs met deze tabel niet lukt, zoek dan maar een andere hobby ...

[MR]

Oosterbroek, P. & H. de Jong 2005. *Eginia ocypterata* (Diptera: Muscidae) in the Netherlands. – *Entomologische Berichten* 65: 142-144.

Schaik, V.A. van & R.P. G. Geraeds 2005. *De rivierrombout langs de Roer*. – *Natuurhistorisch Maandblad* 94: 33-36.

Scheffer, M. & J. Cuppen 2005. *Vijver, sloot en plas*. – Tirion, Baarn. 237 p. ISBN 90-5210-543. Prijs 24,95 euro.

mogelijk te vermijden. Soms heeft dit tot gevolg dat families meer dan eens in de tabel uitsleutelen, maar dat is toch al onvermijdelijk in een insectengroep met zo'n grote verscheidenheid binnen de families.

Elke familiebeschrijving is voorzien van een habitus-tekening. De beschrijving begint met een samenvatting van de systematiek, waarin – indien beschikbaar – ook de Nederlandse naam van de familie is vermeld (een prettige aanvulling op de check-

list). Het kopje *Kenmerken* geeft een beknopte omschrijving van het uiterlijk en enkele diagnostische kenmerken. De tekst onder *Biologie* zorgt ervoor dat het boek ook leuk is om gewoon een beetje door te bladeren en hier en daar wat te lezen. De familiebeschrijving besluit met een opsomming van de belangrijkste determinatieliteratuur.

Het boek laat zien hoe verbazingwekkend divers de Diptera zijn. Zweefvliegen, dazen en langpootmuggen kennen we allemaal wel, maar wie weet hoe Coelopidae, Diadocidiidae en Keroplatidae er uitzien? En wie wist dat er in Europa een vertegenwoordiger voorkomt van de Diopsidae, die 'tropische' vliegen met ogen op steeltjes? Dergelijke kennis is op een prettige, overzichtelijke manier in het boek samengebracht.

Voor wie kleine vliegjes en mugjes maar moeilijk vindt staat er in de inleiding een bemoedigende zin: 'Het determineren van vliegen en muggen wordt over het algemeen als lastig ervaren, maar is dat eigenlijk alleen maar in het begin'. En de auteurs hebben er alles aan gedaan om het zo makkelijk mogelijk te maken. Als het zelfs met deze tabel niet lukt, zoek dan maar een andere hobby ...

Het boek biedt een boeiende inleiding op de Nederlandse onderwaterwereld. In enkele inleidende hoofdstukken wordt achtergrondinformatie gegeven over vooral ecologische aspecten. Per groep wordt een vakkundige en interessante toelichting gegeven, met afbeeldingen van de meest markante vertegenwoordigers. Het kan niet anders of de gids zal velen ertoe aanzetten om ook eens een net in het water te steken.

Dit boek biedt een boeiende inleiding op de Nederlandse onderwaterwereld. In enkele inleidende hoofdstukken wordt achtergrondinformatie gegeven over vooral ecologische aspecten. Per groep wordt een vakkundige en interessante toelichting gegeven, met afbeeldingen van de meest markante vertegenwoordigers. Het kan niet anders of de gids zal velen ertoe aanzetten om ook eens een net in het water te steken.

Dit boek biedt een boeiende inleiding op de Nederlandse onderwaterwereld. In enkele inleidende hoofdstukken wordt achtergrondinformatie gegeven over vooral ecologische aspecten. Per groep wordt een vakkundige en interessante toelichting gegeven, met afbeeldingen van de meest markante vertegenwoordigers. Het kan niet anders of de gids zal velen ertoe aanzetten om ook eens een net in het water te steken.

Smit, J.T. & J. Smit 2005. *De waaivleugeligen (Strepsiptera) van Nederland*. – *Entomologische Berichten* 65: 43-51.

Swaay, C.A.M. van & A.J. van Strien 2005. *Stadsvlinders profiteren van ecologisch beheer*. – *De Levende Natuur* 106: 146-150.

Teunissen, D. 2005. *Ergates faber* (Coleoptera: Cerambycidae), een bijzondere vondst in Noord-Brabant. – *Entomologische Berichten* 65: 95.

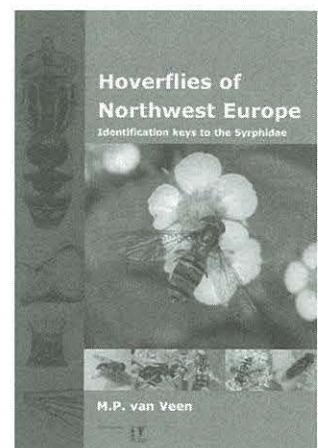
Veen, M.P. van 2004. *Hoverflies of Northwest Europe. Identification keys to the Syrphidae*. – KNNV Uitgeverij. 254 p. ISBN 90-5011-199-8. Prijs: 34,95 euro.

Na bijna 25 jaar eindelijk een opvolger van Van der Goots 'Zweefvliegen van Noordwest Europa', gepubliceerd in 1981. Tot het uitkomen van het huidige boek zonder twijfel de beste optie voor het determineren van zweefvliegen in Noordwest-Europa. Sindsdien is de kennis over zweefvliegen echter enorm toegenomen. Zo zijn er inmiddels ruim 120 soorten nieuw beschreven uit Europa. Daarom is een nieuwe versie meer dan welkom.

Mark van Veen heeft de tabellen van Volkert van der Goot als basis gebruikt en deze aangevuld met de recente informatie en inzichten. Het boek omvat zo'n 500 soorten, ongeveer tweederde van het totaal aantal soorten uit Europa. Het gebied dat nagenoeg volledig gedekt wordt door het

boek loopt grofweg van Ierland in het westen tot de Duitse Poolse grens in het oosten en van de Noordpool in het noorden zuidwaarts tot de rivier de Loire in Noord-Frankrijk. De grote winst ten opzichte van de tabellen van Van der Goot zit hem dan ook in de nieuwe tabellen voor veelbewogen genera als *Cheilosia*, *Eupeodes*, *Platycheirus*, *Sphaerophoria* etc. Kortom de genera waar veel soorten bij zijn gekomen, hetzij door splitting van soorten hetzij door een uitbreiding van het areaal van bepaalde soorten. Een vanuit gebruikersoogpunt erg handige vernieuwing is het in alfabetische volgorde opnemen van de genera, wat het erg makkelijk maakt om een specifieke genustabel te vinden. Wel is het daardoor af en toe zoeken naar de soorten die veel van genus wisselen zoals *Meligramma euchroma*, hier in het genus *Epistrophe* en in sommige literatuur opgevoerd in het genus *Epistrophella*, en de soorten *Meliscaeva auricollis* en *M. cinctella*, hier beide in het genus *Episyrphus*. Het ontbreken van een index maakt het zoeken hierbij ietwat lastig. De meeste tabellen zijn rijk geïllustreerd waarbij de fraaie tekeningen uit het Belgische zweefvliegenboek van Verlinden als basis gebruikt zijn, aangevuld met allerhande andere illustraties. Al met al is het erg fijn dat er nu een set tabellen is waar de meeste recente informatie in verwerkt is, hiermee hebben we een nieuwe peildatum om de veranderingen bij te houden. Een grote verandering ten opzichte van het boek van Van der Goot is de Engelse tekst, erg fijn voor onze buitenlandse collega's.

[JS]

Wallis de Vries, M.F. 2005. Nieuwe kansen voor de veldparelmoervlinder in Limburg. – *Natuurhistorisch Maandblad* 94: 69-74.

Wieling, P. van (red.) 2005. *Natuurstudie in de Kaaistoep, Verslag 2004, 10e onderzoeksjaar*. – KNNV-Tilburg, TWM & Natuurmuseum Brabant, Tilburg.

Na het indrukwekkende Brand-onderzoek alweer een leerzaam verslag over een breed opgezet Brabants onderzoek naar de flora en fauna van de Kaaistoep. Met veel aandacht voor kevers.

Wijnhoff, I., C. van Swaay & J. Boeren 2005. Overleven in de wegberm: het donker pimperlblauwtje in Limburg. – *Natuurhistorisch Maandblad* 94: 145-149.

Zwakhals, C.J. 2005. *Pimpla processioneae* and *P. rufipes*: specialist versus generalist (Hymenoptera: Ichneumonidae, Pimplinae). – *Entomologische Berichten* 65: 14-16.

Publicaties buitenland

CRAYNET (editors) 2005. *European native crayfish in relation to land-use and habitat deterioration with a special focus on Austropotamobius torrentium*. *Proceedings of the CRAYNET Conference Innsbruck, Austria, September 8-11, 2004*. – *Bulletin Français de la Pêche et de la Pisciculture* 376-377.

Hawkins, R.D., 2003. *Shieldbugs of Surrey*. – *Surrey Wildlife Trust*. 192 p., ISBN 0 9526065 7 7. Prijs: 15 pond.

Een prachtig uitgevoerd boekje (A5 formaat), waarin zeer gedetailleerd de 46 "schildwantsen" van Surrey worden behandeld. Het begrip schildwantsen wordt zeer verschillend geïnterpreteerd, soms wordt het alleen gehanteerd met betrekking tot de Scutelleridae, soms alle Pentatomoidea, maar Hawkins neemt er ook alle Coreoidea (Coreidae, Alydidae, Rhopalidae en Stenocephalidae) en zelfs de vuurwants (Pyrrhocoridae) bij. Naast duidelijke determinatietabellen zijn schitterende kleurenfoto's van de soorten in hun natuurlijke omgeving opgenomen. Ecology, fenology, verspreiding en huidige status in Surrey worden duidelijk beschreven en geïllustreerd. Ook zeer bruikbaar voor de Nederlandse fauna.

[BA]

Derjanschi, V. & J. Péricart, 2005. *Hémiptères Pentatomoidea Euro-Méditerranéens. Volume 1. Généralités. Systématique: Première Partie*. – *Faune de France* 90: 1-494, 16 pls. *Fédération Française des Sociétés de Sciences Naturelles, Paris Cédex*. ISBN 2-90-3052-27-1. Prijs: 78 euro.

Het eerste deel van een serie determinatiewerken over de Pentatomoidea. Op de van Péricart bekende degelijke wijze worden na een algemene inleiding van 69 pagina's de Dinidoridae en van de Pentatomidae de subfamilie Phyllocephalinae en van de Pentatominae de Mecideini, Halyini, Sciocorini, Caystrini, Myrocheini, Aeliini, Eysarcorini en Strachiini behandeld. Nieuw is dat de tabellen nu ook in het Engels vertaald zijn, zodat ook de francofoben aan hun trekken komen. Naast de vele tekeningen zijn 16 pagina's met kleurenfoto's van een aantal soorten opgenomen. Met name voor de Zuid-Europese en Mediterrane soorten is er nu eindelijk een

moderne tabel sinds Stichels 'Fauna Europaea'.

Een puntje van kritiek vormen de verspreidingsgegevens, die niet helemaal up to date zijn. Zo ontbreekt voor ons land bijvoorbeeld de vermelding van *Eurydema ornata*, bekend (en ook gepubliceerd) uit Zeeuws-Vlaanderen en van Texel. Zeker voor de identificatie van materiaal elders uit Europa en het Middellandse Zeegebied een onmisbaar werk!

[BA]

Ingrisch S. & F. Willemse 2004. *Bibliographia Systematica Orthopterorum Saltatoriorum. Systematic bibliography of saltatorial Orthoptera from Linnaean times to the end of the 20th century (about 1750-2000)*. – *Pensoft, Sofia and Moscow*. ISBN 954-642-206-1. Prijs: 80 euro (www.pensoft.net).

In dit boek zijn alle relevante publicaties op het gebied van (met name) taxonomie van sprinkhanen en krekels bijeengebracht. Het betreft in totaal bijna 14.000 titels. Op de bijgeleverde cd zijn de referenties handig te doorzoeken en te exporteren. De basis van het boek wordt gevormd door het uitgebreide en unieke literatuursysteem van Cornelis Willemse, vader van de tweede auteur.

Fauna Helvetica (uitgave van Centre suisse de cartographie de la Faune, Schweizerische Entomologische Gesellschaft, Neuchâtel). Bestelling via www.cscf.ch.

8. *Aphidina* 1. Lampel, G. & W. Meier 2003. 312 p., ISBN 2-88414-019-0 Prijs: 45 Zwitserse frank.

9. *Apidae* 4. Amiet, F., M. Herrmann, A. Müller & R. Neumeyer 2004. 273 p., ISBN 2-88414-021-2, Prijs: 45 Zwitserse frank.

10. *Mollusca Identification*. Hausser, J. 2005. 191 p., ISBN 2-88414-022-0, Prijs: 35 Zwitserse frank.

12. *Odonata, die Libellen der Schweiz*. 398 p., ISBN 2-88414-024-7, Prijs: 60 Zwitserse frank.

13. *Scorpiones*. Braunwalder, M.E. 2005. 235 p. ISBN 2-88414-025-5, Prijs: 48 Zwitserse frank.

Onze Zwitserse collega's timmeren aardig aan de weg. De laatste jaren verschijnen zeer regelmatig nieuwe delen in de mooie serie *Fauna Helvetica*. In totaal zijn nu 13 delen gepubliceerd, waarvan deel 11 en 12 resp. de Franse en Duitse versie van hetzelfde boek betreft. Boeken over de muggenfamilie Limoniidae en zoetwaterkreeften zijn in voorbereiding. Meer dan in de serie Nederlandse Fauna ligt de nadruk op herkenning, maar vrijwel elk deel bevat ook verspreidingsbeelden, geplot op de illustratieve kaarten met hoogteverdeling. Het is verheugend dat er ook aandacht gegeven wordt aan minder populaire groepen als bijen, schorpioenen en bladluizen.

Grimaldi, D. & M.S. Engel 2005. *Evolution of the insects*. – *Cambridge University Press*. 755 p. Prijs: 77,50 euro.

Een monumentaal standaardwerk over de evolutie van de meest diverse diergroep op aarde, de insecten.

Naskrecki, P. 2005. *The smaller majority*. – *The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge*. 278 p. Prijs: 35,20 euro.

Een fotoboek dat de diversiteit van ongewervelde dieren (en wat minder populaire gewervelden) prachtig in beeld brengt. De foto's tonen vaak dieren die je niet in andere fotoboeken terugvindt, zoals hooiwagens, mieren, bloedzuigers en 'velvet worms' (Onychophora). Daarnaast is er relatief veel aandacht voor de favorieten van de auteur, de sprinkhanen en krekels.

Omdat de verhalen ook pakkend en vakkundig geschreven zijn, leidt dit bij de lezer onvermijdelijk tot de behoefte deze kleuren- en vormenpracht eens met eigen ogen te gaan aanschouwen.

Ruffo, S. & F. Stoch (eds.) 2005. *Checklist e distribuzione della fauna italiana, 10.000 specie terrestri e delle acque interne*. – *Memorie del Museo Civico di Storia Naturale di Verona, 2.serie, Sezione Scienze della Vita* 16: 1-305. Te bestellen bij het Museo Civico di Storia Naturale di Verona, Lungadige Porta Vittoria 9, I-37129 Verona (e-mail Leonardo_Latella@comune.verona.it).

Italië loopt duidelijk voorop bij het ontsluiten van biodiversiteitsinformatie. Alessandro Minelli uit Padova heeft de basis gelegd voor een omvattende naamlijst van de Italiaanse fauna, de bekende serie roze boekjes. Hij en zijn collega's zijn ook nauw betrokken geweest bij de oprichting van Fauna Europaea. Nu ligt er dan een boek met cd, over de verspreiding van Italiaanse dieren. Het boek bevat enkele inleidende hoofdstukken en per groep een toelichting op de kaarten. De kaarten

staan alleen op de cd en deze zijn op een handige manier aan de broninformatie gekoppeld. Zo kan per waarneming opgevraagd worden waarop deze gebaseerd is. Per soort is een factsheet ingevuld met gestandaardiseerde basale informatie. De volgende groepen worden behandeld, hoewel niet allemaal volledig: Annelida, Mollusca, Crustacea, Pseudoscorpionida, Salticidae (Arachnida), Hydrachnida (Arachnida), Chilopoda, Ephemeroptera, Odonata,

Blattaria, Mantodea, Orthoptera, Dermaptera, Plecoptera, Heteroptera, Carabidae, Hydroadephaga, Hydrophiloidea, Hydraenidae, Georissidae, Histeridae, Cholevidae & Platysyllidae, Staphylinidae, Lucanidae, Scarabaeoidea, Dryopoidea, Elateridae, Buprestidae, Nitidulidae, Cucujidae, Cryptophagidae, Tenebrionidae, Cerambycidae, Chrysomelidae, Curculionoidea, Megaloptera & Raphidioptera, Mecoptera, Tipulidae, Simuliidae, Stratiomyidae, Syrphidae,

Conopidae, Sciomyzidae, Trichoptera, Lepidoptera, Hymenoptera Aculeata, Osteichthyes, Amphibia & Reptilia, Mammalia.

Sonnenburg, H. 2005. *Die Ameisenfauna (Hymenoptera: Formicidae) Niedersachsens und Bremens*. – *Braunschweiger Naturkundliche Schriften* 7: 377-441. ISSN 0174-3384.

Een overzicht van de 70 mierensoorten van de aan Nederland grenzende Duitse deelstaat Niedersachsen, met verspreidingskaarten voor 36 soorten.

Wachmann, E., A. Melber & J. Deckert, 2004. *Wanzen. Band 2. Cimicomorpha. Microphysidae (Flechtenwanzen). Miridae (Weichwanzen)*. – *Die Tierwelt Deutschlands* 75: 1-288. Goecke & Evers, Keltern. ISBN 3-931374-57-2. Prijs: 49 euro.

Dit boek is het eerste van vier delen in de nieuwe opzet van deze serie, waarin de wantsen van Duitsland, Oostenrijk en het Duitstalige deel van Zwitserland worden behandeld. In tegenstelling tot de klassieke door E. Wagner in de oude serie geschreven delen zijn het echter geen determinatiewerken, maar rijkelijk met prachtige foto's van vooral de eerste auteur geïllustreerde naslagwerken.

Van alle soorten wordt naast de grootte en de globale verspreiding vooral de biologie (biotoop, leefwijze en levenscyclus) behandeld. Het zijn echter vooral de foto's die dit boek de moeite waard maken, ook voor niet heteropterologen. De eerste band (Dipsocoromorpha, Nepomorpha, Gerromorpha, Leptopodomorpha en het eerste deel van de Cimicomorpha) was voor 2005 gepland, maar zal pas volgend jaar verschijnen. Band 3 behandelt de Pentatomomorpha en Band 4 algemene informatie over wantsen. De prijs van die delen zal echter aanzienlijk hoger zijn. Het is de bedoeling dat vervolgens ook een aantal determinatiewerken zal verschijnen om de serie te complementeren.

[BA]

Veel van de hierboven genoemde publicaties kunnen worden besteld via boekhandel Natuur en Boek van Naturalis (071-5687691, natuurenboek@naturalis.nl, www.natuurenboek.nl). De EIS-publicaties kunnen deels via de website www.naturalis.nl/EIS besteld of gedownload worden.

